

TEN BEHOEVE VAN RESTAURATIE KERKJE VAN ANLOO

Zestiende eeuwse rechtszitting in ere hersteld

C. RODENBURG

Op 19 augustus 1987 wordt in het eeuwenoude kerkje van Anloo een stukje zestiende eeuw teruggebracht: een zitting van de Loffelijke Etstoel, het hoogste rechtscollege in Drenthe. Ook het dorp en zijn bewoners – in dracht! – zullen de sfeer van die tijd oproepen. En dat alles voor restauratiefondsen voor de kerk – na de hunebedden het oudste monument van Drenthe – en het orgel, het enige Schnitgerorgel in deze provincie. Het is de bedoeling eens in de vijf jaar zo'n zitting – een lotting geheten – op te voeren. Steeds op 19 augustus, Sint Magnusdag, de vaste dag waarop de Etstoel jaarlijks in Anloo bijeenkwam.

Het idee, van de Drentse journalist R. H. van der Sleen, heeft veel bijval gekregen. Niet alleen vanuit het dorp, maar ook vanuit de wetenschappelijke wereld. Voor een opvoering van anderhalf tot twee uur is voldoende interessant, historisch materiaal beschikbaar. De Drentse auteur Gerrit Kuipers heeft de vervaardiging van het script op zich genomen. Hij krijgt het materiaal hiervoor van rijksarchivaris mr. F. Keverling Buisman, die in het najaar hoopt te promoveren op een dissertatie over: De Etstoel in de vijftiende eeuw.

De rijksarchivaris vindt de opvoering een schitterend idee en passend bij de toenemende belangstelling voor de geschiedenis van de eigen streek. De historicus prof. dr. M. G. Buist uit Groningen denkt er niet anders over; prof. dr. H. T. Waterbolk roemt de kerk als een volstrekt authentiek decor. Alledrie werken ze mee, evenals Corneille F. Jansen, de provinciale directeur van Monumentenzorg, die de stichting Etstoel Anloo met raad en daad zal bijstaan.

Het is niet de bedoeling om op Sint Magnusdag in 1987 entree te gaan heffen. Men wil wél aller aandacht vestigen op Anloo, op zijn kerk en orgel. Het orgel – uit 1718 – is

dringend aan herstel toe. De paar honderd gezinnen in Anloo en wat bedrijven hebben het restauratiefonds gespekt tot een ton, maar er is vier ton nodig. Een probleem is mede dat het ministerie van WVC de subsidieregels heeft veranderd. Restauratie-adviseur is de bekende organist Klaas Bolt. Het orgel is in 1717/18 gebouwd door de meesterknechten van Arp Schnitger, Johannes Radeker en Rudolf Garrels.

Er zijn veel concerten ten behoeve van het orgelfonds. Tevens wordt in de zomervakantie op elke woensdagmiddag in de kerk gemusiceerd. Op een ongedwongen wijze, waarbij het plezier hebben aan muziek centraal staat. Voor kinderen is andere afleiding aanwezig. Het is een geslaagd experiment geworden. Een oud gebruik is nog steeds dat 's middags om 12 uur de kerkklok wordt geluid; al vele jaren door leerlingen van de nabije school.

Van de kerk stamt het schip uit het begin van de elfde eeuw. Opgravingen doen vermoeden dat aan het stenen schip drie houten bouwwerken zijn voorafgegaan. De kerk was de moederkerk van het dingspil Oostermoer. In de oorlogsjaren zijn bij de restauratie van het schip opgravingen gedaan onder

toezicht van prof. dr. A. E. van Giffen. De resultaten hiervan zijn nog nooit gepubliceerd. Prof. Waterbolk streeft ernaar ze rond de opvoering van 19 augustus 1987 openbaar te maken.

Dit deel van de kerk is kenmerkend Romaans, het in de veertiende eeuw aangebrachte koor heeft kunstig gemetselde gewelven. In dit koor zijn de rechtsplegingen geweest van de Etstoel. De toren dateert eveneens van de elfde eeuw en heeft een voorganger gehad. De dakruiter is van 1757, de trapgevels zijn er gekomen bij de restauratie in 1893.

De Etstoel werd voorgezeten door de drost als vertegenwoordiger van de bisschop van Utrecht. Er waren 24 etten (gezworenen), vier uit elk van de zes dingspillen, die het gebied Drenthe vormden. Er werden niet alleen criminele zaken behandeld, maar ook erkwesties, vergoedingen, grondzaken en bestuurlijke aangelegenheden. Ook wetgevende bepalingen werden door de Etstoel vastgesteld. Er zijn duizend uitspraken en vonnissen (ordelen) bewaard gebleven. De oudste bronnen dateren van 1309. De Etstoel verdween bij de komst van de Franse wetgeving. In vroeger tijden was het ambt van ette niet erg gewild. Op het niet aannemen van een benoeming stond een forse straf.

Een zitting (lotting) werd geopend door middel van het luiden van een klok 'bij klimmender sonne'. De etten dienden nuchter te verschijnen. De in geding zijnde partijen stonden buiten de kerk te wachten, tot de zaak werd afgeroepen. Er waren tijdens een zitting wel een man of honderd rond de kerk aanwezig, die elkaar niet altijd even vriendelijk bejegenden. Stemming en beraad over een vonnis waren geheim.

Het is de bedoeling de sfeer van toen om de vijf jaar op te roepen, op 19 augustus, volgens oude Drentse bronnen Sint Magnusdag. Merkwaardig is wel dat de heiligenkalenders als dag voor Sint Magnus hebben: 6 september...

De heer C. Rodenburg is free-lance journalist

Ets van het oudste kerkje van Drenthe in Anloo, vervaardigd door E. J. Stuit

